

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ DOKTORA ÖĞRENCİSİ YUSUF YILDIRIM'IN TOBB TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ BAŞKANLARINDAN 58 VE 59 HÜKÜMETLER SANAYİ VE TİCARET BAKANI ALİ COŞKUN İLE YAPTIĞI RÖPORTAJ METNİ

Y.Y. Sayın Bakanım bildiğiniz üzere TOBB, 5590 sayılı bir kanunla Anayasada belirtilen kamu nitelikli yarı resmi bir kuruluş olarak 1953 yılında kuruldu. Kanunla kurulmuş olmasından dolayı yaptırım gücüne sahip bir kuruluştur. (özellikle üyeleriyle olan işlemlerde) Bu durum hükümetle olan ilişkileri yönlendirmiş midir? (Kota ve kredi uygulamalarında) neler söylersiniz.

A.C. TOBB'un temeli aslında Anadolu'nun Türkleşmesiyle, Müslüman Türklerin yerleşmesiyle başlayan dönemde Ahi Evran kültürüne ve prensiplerine dayalı esnaf oluşumundan geliyor. Daha sonraki dönemlerde yaşanan gelişmelerle Loncalar ve odalaşma hareketlerini görüyoruz. Batı'nın bizden aldığı esnaf oluşumları Batı'nın gelişmesiyle bize tekrar yansıyor. Osmanlı Cihan Devleti döneminde ilk olarak İstanbul, Tarsus ve İzmir gibi çeşitli yerlerde odalar kurulmaya başlıyor. Cumhuriyet döneminde Müslüman Türklerin ticarete hakim olmasıyla birlikte odalaşma hareketi hızlanıyor.

Bildiğiniz gibi, Osmanlı Döneminde esnafın büyük bir bölümünü gayri müslimler teşkil ediyordu. Hatta bizim gençlik yıllarımızda bile henüz yerli sanayi gelişmediğinden bir çok ürün ithal malıydı ve İstanbul'da ithalatla ilgili ticaretin büyük bir kısmı gayrimüslimler tarafından yapılmaktaydı. Lisan bilmeleri ve temelde aileden gelen birikimlerinden dolayı ticaret onların elindeydi.

Özellikle 1950'li yıllarda devletçi anlayıştan özel sektörcü anlayışın daha fazla benimsenmesi, Menderes hükümetinin özel sektör öncülüğünde kalkınmaya önem vermesi ziraatın, esnafın, tüccarın ve sanayinin önündeki engellerin kalkmaya başlamasıyla karma ekonomik yapılanma gelişmeye başladı. Demirel ve Özal dönemlerinde ithalatı ikame anlayışı ile sanayileşme hareketi hızlandı daha sonra uygulanan ihracat teşvik politikalarıyla da dış pazarlara açılma gerçekleşti. Bugün serbest piyasa ekonomisinin kabul etmiş durumundayız. Ve bu anlayışla ekonomimiz artık dünya ile entegre olmuş durumdadır.

Bu gelişmeler odaların ve ticaret borsalarının bir çatı altında toplanmasını gerekli kıldığından gelişmiş ülkelerde ki gibi Menderes hükümetinde Balıkesirli Sıtkı Yırcalı'nın Ticaret ve Sanayi bakanlığı döneminde TOBB 5590 sayılı yasayla kamu nitelikli meslek üst kuruluşu olarak kuruldu.

Ekonomimiz o dönemde yarı kapalı karma ekonomik dönemde gelişmeye çabalıyordu ve bütün birimler ağırlıklı olarak devletin elindeydi. Kotalar dövizde tahsisler dönemi yaşandı. Tabii bu dönemde odalar borsalar birliği de devletin kontrolü ve gözetimi altındaydı. O nedenle fazla bir gelişme göremiyoruz. Güçlü kuruluşlar İktisadi Devlet Teşekkülleri olduğundan Mehmet Yazar'ın başkan olmasından önce uzun süre Tekel Genel Müdürü Sezai Dıblan başkandı. Diğer taraftan o tarihlerde sadece devlet bankaları var. İş bankasını yarı özerk olarak kabul edersek uzun süre güçlü özel bankalar yoktu. Bu sebeple devletin ya da siyasi otoritenin odalar birliği üzerinde de etkili

olduğunu görüyoruz. Başkanlığa genelde siyasi otoriteyle diyalog içerisinde olan kişiler seçilebiliyordu.

1960 İhtilali Türk siyasi hayatı, ekonomisi ve demokrasisi açısından talihsiz bir dönemdir. O dönemde büyük iş adamı diye Vehbi Koç'u askeri yönetimi TOBB'un başına getiriyor. O zamanki büyük iş adamlarının da işi daha çok devletle. Büyük firmalar büyük ölçüde devletten ihale almak suretiyle ticari faaliyetlerini sürdürüyorlar. İş adamlarının "gözü kulağı" devletin vereceği ihalelerde, kararlarda ve teşviklerde. Üç dört aylık bir dönemden sonra Vehbi Bey başkanlığı bırakıyor. Ve devlet tarafından Akbank genel müdürü Medeni Berk kayyum olarak tayin ediliyor. Bir müddet bu böyle devam ediyor. Ondan sonra Süleyman Demirel döneminde (Adalet partisi iktidar dönemi) tüccarların, sanayicilerin iradesinin ortaya çıktığını görüyoruz. Ama o dönemde de Süleyman Demirel ziyaret edilir. Onun görüşleri alınarak TOBB seçimlerine girilirdi.

Mehmet Yazar'ın başkanlığı benimde başkan yardımcısı olduğum dönemde özel sektör ağırlıklı bir yapılanma görüyoruz. Ama yine tahsisler kotalar kalkmadığı için devletin ağırlığı kendini hissettiriyor. Mehmet Yazar'ın siyasete atılması sonrası 6 -7 aylık dönem genel seçimsiz Yönetim Kurulu kararıyla Ersin Faralyalı başkanlığında geçti. Ben o zaman birinci başkan vekiliydim. 1986 yılında da ilk genel kurulda başkan seçildim.

12 Eylül döneminde Turgut Bey çok zorluklarla karşılaştı ama kısmen sırtını askeri güce dayayarak reformları getirmeye başladı. Askerin kontrolü altında bir partileşme düşünülüyordu. Buna rağmen Turgut Özal kararını verdi ve Anavatan Partisini kurdu. İktidar olduğunda hızla ekonomik reformların yapıldığı dönemler benim de TOBB başkanı olduğum dönemlerdi.

Bir karar aldım ve arkadaşlarda kabul ettiler. Ekonomik politikaların içinde siyasi kısır çekişmelerin dışında kalarak TOBB herhangi bir siyasi partinin arka bahçesi olmadan, ekonomik politikaların içinde olacak, aynı zamanda dünyada ekonomik, teknolojik gelişen olaylara kayıtsız kalmayacaktık. Müşterek ticaret odaları, (Türk - Arap ticaret odası gibi) ve benim dönemimde kurduğumuz (Eco-Chambers) EİT Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (Türkiye – İran – Pakistan) Balkan Odalar Birliği MTO Milletler arası Ticaret Odası, AB Ticaret ve Sanayi Odası Birliği Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) kurarak nezdinde ülkeler arası ekonomik ilişkileri geliştirmek, yatırımları geliştirmek için uğraşıyorduk. Bir çok ülkeyle olmayan ekonomik ilişki kurulları kurmaya başladık

Ekonominin liberalleşmesi, kota ve tahsislerin kalkması, Türk parasını koruma kanununun değişmesi v.b. düzenlemelerle işler hızla gelişti. Başbakan Turgut Özal o dönem çok baskı altına girdi yılmadı. Türk parasını koruma kanununa dokunursan idama gidersin diye basında yazılar çıktı "Bizim iki tane elbisemiz var, Birisi idamlık birisi bayramlık diye." cevap vermişti.

Örnek olarak ihracatı geliştirme...! dairesi vardı. Hazineye bağlıydı. Hakikaten ihracat gelişmiyordu. Uluslar arası Fuarlarda utandığımı bilirim. Hazineye bağlı memurlar fuarlara gidiyordu. Bir masa üzerine iki tane kilim, fındık, incir, kuru üzüm gibi ürünlerle Türkiye'yi tanıtmaya çalışıyorlardı.

Tim Türkiye İhracatçıları Meclisi ve İhracatçı birlikleri kurularak sorun çözüldü.

DEİK kurulduktan sonra hangi ülkeyle hangi iş adamı çalışıyorsa onları tespit ettirdik. 30 kişilik, 40 kişilik İş Konseyleri kurdurduk. Bunlar kolay olmadı. Ülkelerin iş hayatındaki başkanlarıyla görüşmelere başladık. Her sene bir ülkede toplantı yapmaya başladık.

Devlet adamlarımızın, siyasi adamların, sivil toplum kuruluşlarının açacağı dostluk kapılarından iş adamları geçip doğrudan diğer ülkelerin iş adamlarıyla bir araya gelmesi ve ilişkilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştı. Bu düşünce Özal tarafından çok beğenildi ve buna destek verdi. Büyük holdinglerin başkanlarının görev alması teşvik edilmiş oldu. İş adamları arasında mücadele başladı bu sayede. Yüzün üzerinde ülkeyle iş konseyleri kuruldu.

Bir başka etkisi de şu oldu. Konsey toplantılarına Başbakanlar, Bakanlar katılıyordu böylece Türk dış politikası konsey toplantılarında gelişmeye başladı. Bunu 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan yardımcısı ve Dışişleri bakanı olduğu dönemde bana bizzat söyledi.

Dışarıdan Türkiye'ye heyetler gelmeye başladı. Biz o heyetleri karşılayıp onları tatmin edecek bilgileri vermeye başladık. DEİK adeta işbirliğinin ve diplomasinin kuluçka merkezi haline geldi. DEİK ne yazık ki bir gecede torba yasaya konan bir madde ile Ekonomi Bakanlığına bağlandı. Bakan kendisine yakın veya hükümetle ilişkisi olan birisini Konsey Başkanlığına getirecek olursa işler eskiye döner diye endişem var. Dolayısıyla Batı bunu kabul etmiyor, İnşallah kısa zamanda vaz geçerler. O dönemden görüştüğüm diğer ülkelerin temsilcileri biz şimdi devlet memurlarıyla mı görüşeceğiz diye şikayet ediyorlar. Bu durumu Başbakana ve Bakana ilettim.

Başkanlığım döneminde Anadolu'da sanayiye geliştirmeyi hedefledik. Kalkınmada öncelikli yöreler uygulamasını getirdik. Sayın Özal tarafından da desteklendi. Şimdiki kurulan Kalkınma Ajanslarının temelini oluşturduk. Merkezden karar verme yerine yörenin ihtiyacına uygun teşvikler önerdik. (OKİK) Orta ve Küçük İşletmeler Kurulunu kurduk. Teşvikleri tespit etmeye başladık. Başbakana çalışmaları sunduğumuzda çok beğendi. Bunu yasalaştırılmalı dedi. KOSGEB öyle kuruldu. KOSGEB'in verdiği teşviklerle sanayi ve ticaret Anadolu'da canlanmaya başladı. Fuarlık hizmetlerini Hazine'den TOBB şemsiyesi altına alarak iş adamlarının uluslararası fuarlara iştirakini sağladık. Dış ülkelerde Türk Haftaları düzenlemeye başladık. Bu Türk haftalarında defilelerden, tiyatrolara, mutfak kültürümüze kadar tüm tanıtma faaliyetlerini gerçekleştirdik. Bugün memnuniyetle karşılıyorum ki bunlar profesyonel eller tarafından yapılıyor. O günlerde TOBB olarak bunları biz yapıyorduk.

Dolayısıyla bu çalışmalarda teşviklerin hükümette, taleplerin bizlerde olması sebebiyle her ne kadar özel sektörün üst kuruluşu olsak da hükümetle ülke yararına olan gelişmelerde beraber ama aksi politikalarda da karşı gelme durumundaydık.

Y.Y.2 TOBB içerisinde yapmış olduğunuz uygulamalarla adınızdan çok bahsedildi. Az önce ifade ettiğiniz gibi DEİK'in KOSGEB'in kurulması Fuarlar ve Kalkınma Ajanslarının oluşmasına zemin hazırlanması yanında;

-1987 yılında TOBB 42. Genel kurul öncesi verilen “ ilahili, Kur-an’lı iftar yemeği”

-Özel kalem müdürünüzün önerisi (Cuma günün tatil olması)

-Odalar Birliği Personel yönetmeliğinde yapılan değişiklikler (Bayan çalışanlarla ilgili yapılan düzenlemeler)

O dönemi ve şartları düşündüğünüzde bu uygulamalarla ilgili neler söylersiniz. (- Çankaya Köşkü’ne çağrıldınız Cumhurbaşkanı Evren tarafından-)

A.C. Birinci sorunuz: TOBB Başkanı olduğumda birliğin hükmü şahsiyetini kabul ettirme ilkem vardı. Hasbel kader başkan olduğum bir sonraki yılda Genel Kurul Ramazan’a geldi. Benden önce alışla gelen delegelerin (1800 kişiydi o zaman) karşılanması ağırlanması için, oteller tutulur, gazinolar kapatılır, eğlenilirdi. Bizim tüccarın, sanayicinin de bir kısmı sanki kendi ilinden çıktığı zaman bütün haramlar helal olur gibi davranırdı. İçkili sazlı sözlü toplantılar olurdu. Delege olduğum dönemlerde de bunları yaşamış bir insanım.

Genel kurul Ramazan’a rastladığı için böyle bir şey yapmayı uygun görmedim. O zaman bir iftar düzenlemeyi uygun gördük. Kendi şirketlerimizde müzikli, ilahili iftar yemeği düzenledik. Böyle bir alışkanlığımız vardı. Ve o zaman iftar öncesi bir program koyduk. Allah rahmet eylesin sizin de hemşeriniz Tasavvuf Musikisi bestekarı TRT koro şefi Ahmet Hatipoğlu (İkiz kardeşi Prof. Dr. Mehmet Hatipoğlu ilahiyatçı bir hocamız) aldığımız izinle güzel bir program yaptık. (TRT’de Devlet Bakanı Mesut Yılmaz’a bağlı) Başbakan Turgut Özal’a rica ettim. Talimat verdi bende gelirim dedi ancak işi çıktığı için gelemedi.

İlk önce tasavvuf müziği dinlendi. Arkasından Kuran’ı Kerim okundu. Rahmetli Doç. Dr. Osman Şekerci Kuran’ı Kerimden ticaret ahlakıyla ilgili bölümü okudu. Daha sonra Türkçe açıklamasını da yaptı. Arkasından ezan okundu ve iftar edildi. O arada başkan aday olmak isteyen İzmir Ticaret Odası Başkanı Dünder Soyer Bey, kendisini tamamen Atatürkçü, babasının da Atatürk’ün kahyası olduğunu resimler dağıtarak propaganda yapıyor. İzmir de Kenan Evren 3. Ordu Komutanı iken yemek arkadaşı olmuşlar. Oraya güvenerek madem 12 Eylül’de ihtilal oldu, sırtımı oraya dayayarak TOBB başkanı olurum düşüncesine kapılmış. Bu iftarı istismar eden o oldu.

Kenan Evren Paşaya gitmiş. Paşam, siz ihtilal yaptınız irtica ile mücadele etmek için ama Ali Coşkun irticayı Ankara’ya getirdi. Kongreyi Kuranı Kerim okutarak açtı demiş. İftarda Mesut Yılmaz’da vardı. Hatta iftardan 10 dakika önce dalgınlıkla sigara yaktığı için bu konu büyük bir hadise haline gelmişti. Muhalifleri günlerce onu propaganda meselesi yaptılar.

Bakanlar, Askeri Yargıtay Başkanı, Anayasa Mahkemesi Başkanı gibi birçok üst düzey bürokratlar vardı. Cenabı Allah böyle resmi bir iftar vermeyi ilk defa bana nasip etti. Genel Kurul ertesi günü hava alanında Albay rütbeli bir subay, efendim Kenan Paşa devlet başkanımız, sizi köşke istiyor dedi. Bende İstanbul’a gitmek üzereydim. Bir gün sonra gitsem olmaz mı dedim. Subay genel sekreterliği aradı. Onlarda izin verdi. O şekilde İstanbul’a gittim. Ertesi gün Paşanın yanına

görüşmeye gittim. Gençliğin verdiği bir cesaretle şunları söylediğimi hatırlıyorum. Hatta bu ifadelerim gazetelere falan da çıkmıştı.

“Sayın devlet başkanım bazı güç odakları var. Onların istediği şekilde yaşamımız, yememiz, içmemiz, eğitimimiz ve giyinmemiz isteniyor ve o güç odakları Allah’tan korkacak yerde İslam’dan korkar hale gelmişler. Sayın devlet başkanım görüyorum ki sizi de etkilemişler. Sayın Cumhurbaşkanım ben seçimle geldim. Ailem belli yerim belli. Müsaadenizi alayım, benim üzüldüğüm nokta sizin gibi bir devlet başkanının yaklaşık 50 dakikasını bu konuya ayırmasıdır” dedim. Ayağa kalktım. O da ayağa kalktı. “Sayın Coşkun bizim sizin şahsınızdan endişemiz yok. Ama böyle bir kuruluş Kur’anı Kerim ile kongre açarsa irtica güçleri cesaretlenir” dedi. Ben de “o devletin işi sayın Cumhurbaşkanım, benim işim değil” diyerek çıktım. Ama Allah biliyor ya birliğe gidene kadar arkadan alacaklar diye düşündüm.

Sonradan Tahsin Şahinkaya, Nurettin Ersin, Celasun Paşalarla görüştük. Beni çok iyi tanırlardı. Özellikle Şahinkaya Paşa, İstanbul’da Hava Harp Okulu Komutanıyken Yeşilköy de beraber komşuluk yapmıştık. Ailece görüştüğümüz bir insandı. Şahinkaya Paşa Evren Paşa’ya benim radikal bir insan olmadığımı söylemiş. *Öyle deme Şahinkaya bunlar takunyacı Turgut Özal’ın ekibi. Fırsatı buldular mı çantalarından takunyayı ceplerinden takkeyi çıkarırlar* demiş. Böyle bir anımız var.

İkinci sorunuz: Cuma günü konusuna gelince o konuda oldukça ön yargılı ve konuşmayı çarpıtan bir kişi olan İzmir Ticaret Odası Başkanı Dünder Soyer’in yorumudur. Prof. Dr. Yusuf Ziya İrbeç Rektörlük yapmış, MHP’de milletvekilliği, TBMM Dış ilişkiler Komisyonunda görev yapmış olan, altı lisan konuşan bir arkadaşımız.

Hikayesine gelince şöyle; 1980’li yıllardı İstanbul Sanayi Odasının bir karma Avrupa heyeti ziyaretimize geldi. Zayıf narin bir genç, Fransızca, İtalyanca Almanca Konuşuyor. Where are you from? Dedim. I am from Turkey diye cevap vermezmi şaşırdım. Efendim Türk’üm dedi. Sen ne yapıyorsun dedim. Ben dedi Viyana İktisat Üniversitesinden mezun oldum. Yakında diplomat akademisinden de mezun olacağım. Lisan bildiğim ve Türk olduğum için hocalar bu seyahat için beni seçti.

Diplomat Akademisinin örneğini Enderun’dan almışlar. Akademiyi bitirmek üzere olduğunu söyledi, memnun oldum. Daha sonra bana bir mektup gönderdi. Efendim benim babam yok benimle çok ilgilendiniz. Acaba diploma merasimime katılır mısınız diye yazmıştı. Birinci olmuş göndere Türk bayrağı çekilecekmiş.

Yüksek istişare kurulu başkanımız Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş ile beraber gittik. Diplomasını verdik. Nevzat Hoca Akademide bir konferans verdi. Türkiye’ye gelince yanıma gel dedim. Sonra TOBB’de önce özel kalem müdürünün yanında çalışmaya başladı.

Kıbrıs’a yaklaşık 200 iş adamıyla beraber bir çıkartma yaptık. Dünder Soyer iftar suçlamasına ilaveten bu kez de arkadaşlara bu çocuk hem çok lisan biliyor hem namazında abdestinde birisi. Başkan hep irtica kaynaklarını topluyor demiş. Yusuf Ziya’ya da sen bu irtica kumpasının neresindesin? diye sorunca, o da Cuma gününü tatil yapacak konseyin başındayım diye cevap

vermiş. Soyer durumu hemen oradaki gazetecilere Cuma yı tatil yapacaklarmış diye söylüyor. Bu olay da öyle çıkıyor (gülüyor.)

Üçüncü sorunuz: Personel meselesine gelince Ramazan'da Oruç tutan arkadaşlar var. Sosyal adalete kul hakkına çok riayet eden bir insanım. Öğle vaktinde oruç tutmayan arkadaşlar yemek yiyorlar. Oruç tutanlar yemek yiyemiyor. O zaman erzak dağıttık. Dedim ki yemek yemeyenlere yemek bedeli kadar ilave erzak verelim iftarda evinde yesinler. Dolayısıyla öğlen yiyenler bir ölçek erzak yemeyenlere akşam için iki ölçek erzak verildi. Bunu beni yıpratmak isteyen insanlar gazeteye yansıtılar. Ben personel yönetmeliğini değiştirmişim ama böyle bir şey yok. Oruç tutanlarla tutmayanları ayırmışım, fişlemişim olayı tamamen gerçek dışı.

Sekreterim Ayten Hanım iki lisan bilen batı da yetişmiş bir kişiydi. Ona sormuşlar. Başkanın senin kısa kollu giyinmen konusunda baskısı var mı diye?. Oda bir baskısını görmedim demiş. Bunlar tamamen başkanlığa gelmek isteyen insanların uydurduğu şeylerdir. Ben demokrat bir insanım. İnançlarım vardır. Ama kimseye inançları bakımından, ırk bakımından müdahale etmem. Hayatım boyunca hiç yapmadım.

Y.Y. 3. Merhum Demirel ve Erbakan arasındaki mücadele (Sayın Erbakan'ın TOBB başkanlığı için yaptığı mücadele, Türk siyasi hayatındaki önemli olaylardan biridir.) Bu durumu dikkate aldığımızda TOBB içerisinde yer alan kişilerin siyasete girmesi daha kolay mıdır? Neler söylersiniz.

A.C. Erbakan Hoca'nın durumu ayrı. Önce TOBB'da genel sekreter olarak görev yaptı. Bu dönemde siyasete girme hazırlıkları var. Fakat Süleyman Bey ile anlaşamıyorlar. Ve kendi başına çalışmaya başlıyor. Eğer Başkan olursam siyasete daha rahat atılırım diye düşünüyor. Genel kongre öncesi Mersin'den yada Konya'dan tam hatırlayamıyorum kendini delege gösteriyor. Kaldı ki Erbakan Hoca'nın ticaret ya da sanayi kuruluşu yok. Tanıdığı bir firmanın temsilcisi olarak katılıyor. Genel Kurulda seçilip başkan oluyor. Fakat mahkeme açılıyor ve usulsüz delege oldu iddiası üzerine, Mahkeme başkanlığını düşürüyor. Ama Erbakan Hoca direniyor. Uzun müddet Birliğin mührünü iade etmiyor. Yeniden darp hanede mühür yaptırılmış. Onun siyasette etkili olmak için izlediği yol buydu.

Peki neden Odalar Borsalar Birliği Başkanları siyasete kaymışlar? Sualinize gelince kısa cevabı gelişmeler ve ihtiyaçtan doğmuştur.

Şöyle ki; birincisi, birliğin geniş bir tabanı var. Bir çok Parti teşkilatından daha etkili bir durumda. Bir iş adamı önce meslek komitesine, Meslek komitesinden meclise, Meclis üyeliğinden yönetime seçiliyor. Meclis tarafından aday gösterilirse Odalar Birliği Delegeliğine seçiliyor. Şimdiki mevzuata göre her sektörün Türkiye Sanayi Odalar Konseyi var. Ticaret Odalar Konseyi var. Borsalar Konseyi var. Deniz Ticaret Odaları Konseyi var. Küçük iller de ve ilçeler de kurulu konseyi Ticaret ve Sanayi Odaları var. TOBB Genel Kurulunda konseye seçilecek, yönetime seçilecek başkan seçilecek. Böyle bir süreçten geçiliyor.

Dolayısıyla seçimleri etkilenme bakımından çok tabanlı bir kuruluş.

İkincisi, ekonomik. Türkiye’de her şeyin önünde ekonomi geliyor. Sosyal hayat bile ekonomiden sonra geliyor. Dolayısıyla ekonomik kuruluşlarının en üst çatısındaki bir kişi. Mesleğinde sektöründe yetkili bilgili bir kişi oluyor. Bu sebeple siyasi partilerin göz diktiği ihtiyaç duyduğu kamu oyunda vitrine koyabileceği bir insan durumunda oluyor. Bence talepler o yönde kaynaklanıyor. İşte Erbakan Hocadan sonra Mehmet Yazar, Ersin Faralyalı, Yalım Erez, benim siyasete girişimiz genelde böyle oldu.

TOBB başkanı olduğum dönemde tüm siyasi partiler üzerime düştü. Hatta dışarıdan bakan olmam yönünde teklif aldım. İstanbul Belediye başkanlık teklifleri aldım, hem Bedrettin Dalan dan önce hem de Sayın R. Tayyip Erdoğan’dan önce bana teklif edildi, kabul etmedim.

Fakat sonra kısmetmiş bakanlık yaptık.

Y.Y. 4: O zaman Türk siyasi hayatında TOBB’un önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliyoruz değil mi?

A.C Tabi söyleyebiliriz. Sebebi ise toplumda ki yeri ve ekonomik ağırlığı dolayısıyla oluyor.

Y.Y. 5. Anavatan Partisi, Fazilet Partisi ve Ak Parti içerisinde yer aldınız ve siyasi hayatınızı bu partiler içerisinde sürdürdünüz. Bu partilere bakıldığında muhafazakar çizgide partiler. Peki, bunlar arasında da bir farklılık var mı? Bu konuyla ilgili olarak neler söylersiniz.

Anavatan partisi, yarı kapalı karma ekonomik modelden Türkiye’deki bazı ön yargıları tabuları yıkararak serbest piyasa ekonomisine geçen ve cesaretle dünyaya açılan bir partidir. Kavgalar, ihtilaller sonrası bölünmüş bir toplumun siyasi eğilimlerini yeni bir partide toplamak için Turgut Bey’in iki elini birleştirip kaldırarak dört eğilimi birleştirdiği ve muvaffak olduğu bir partidir. Dolayısıyla orda ideolojiden çok gerçekler öne çıktı. Ben o dönem de TOBB başkanı iken bu hareket hakkında söylediğim cümle şudur: “ekonomik tedbirler siyasi tercihlerin önüne geçmiştir”. O güne kadar hep siyasi tercihler önde seyrediyordu ne yazık ki Anavatan Partisinde son zamanlarında siyaset öne geçince oyları da düştü.

O tarihte yapısal reformlarda kolay olmuyordu bir örnek anlatayım. Sayın Özal bir gün bana serbest bölgelerin kurulması gerektiğinden bahsetti. Kamuoyu oluşturmak içinde benden hükümeti eleştirmemizi söyledi. O zamana kadar ben böyle bir şey duymamıştım. Düşüne biliyor musunuz bir başbakan beni tenkit edin diyor. Ağzı laf yapan başkanlara rica ettim bu konuyu gündeme taşırdık.

O aralar basında bir söz dolaşıyor. *Türkiye’nin dışarıya verecek bir çakıl taşı yok. Sebebi ise yetkililere denmiş ki serbest bölgeler, üçüncü ülke olacak.* Böyle söylenince Türkiye’den bir toprak parçası ayırılarak başka bir ülke yapılacak diye yorumlanmış.

Bizim tenkitlerimiz basında çıkınca Org. Bayazıt’ın daveti üzerine kendilerine serbest bölgelerin sadece gümrük işleri bakımından üçüncü ülke gibi olacağını anlattım. Yani o dönem bu reformlar kolay olmadı.

Anavatan partisi ekonomide liberal, kültür bakımından milliyetçi muhafazakar bir yapıdaydı.

Y.Y. Fazilet Partiyle ilgili neler söylersiniz?

A.C. Anavatan partisindeyken Mesut Beyle bazı konularda ters düştük. Koalisyundayız ama hiçbir etkimiz yok. Ecevit Başbakan. Devlet Bahçeli ve Mesut Yılmaz Başbakan yardımcısı. Ekonomik reformları yapan parti biziz. Fakat Mesut Beyin hiç sesi çıkmıyor. Güneş Taner ile işler yürümüyor. Daha öncesinde de 28 Şubat sürecinde Mesut Beyle anlaşamadık. Askerlerin eğitim ile ilgili isteklerini kabul ederek Başbakan olma sözü alıyor. Bizim grup olarak hazırladığımız eğitimi yasası değişiklik teklifimizi geri çektiriyor askeri cenahın dayattığı teklifi imzaya açtırıyor. Bizi Asker yönetecekse biz çekilelim dedik. O zaman mecliste üçüncü partiyiz. Dolayısıyla üçüncü partiyken meclis Başkanlığını, Başbakanlığı alacağımızı bildirdi. Bu olaylar sonucu istifa ettim. Daha sonra Refah Partisi kapatıldı. Fazilet Partisi kuruldu. Recai Kutan Bey ziyaretime geldi. Kendisine siyasi ve ekonomik ağırlıklı görüşlerimizi ilettik kabul edilince Fazilet Partisine girdik. Burada da yeniler eskiler arasında uyumsuzluk çıktı. Biz de Parti kongresinde Abdullah Gül'ü aday olarak çıkardık ve onu destekledik. Az bir oyla Abdullah Gül seçimi kaybetti.

Daha sonraki dönemde Fazilet Partisi kapatıldı. Biz de yeni bir oluşum için harekete geçtik. R. Tayyip Erdoğan'ın siyaseten yasaklı olmasına rağmen, arkadaşların takdiriyle Tayyip Bey'in genel başkanlığında Ak Parti kuruldu. Partinin o günlerde ki ana yapısını Dünyadaki gelişmelere açık kendi öz değerlerine saygılı demokrasiyi önde gören muhafazakar demokrat bir yapı olarak ifade edebiliriz.

Y.Y. 5. 8.04.1988 Milliyet gazetesinin haberinde “ Aydınlar Ocağı camiasından muhafazakar bir mühendis” olarak adlandırılmışsınız. Size göre muhafazakâr bir kişinin özellikleri nelerdir? Ya da neler olmalıdır? Neler söylersiniz.

A.C. Milliyetçilik kavramını hiçbir zaman ırkçılık olarak kabul etmedim. Benim milliyetçilik anlayışım; “vatan sevgisi imandandır” öz değerinden kaynaklanan ülke sevdasıdır. Dolayısıyla milliyetçilik ve muhafazakârlık kavramları buradan geliyor. Muhafazakârlığa geline kendi manevi inançlarımıza, toplumu millet yapan öz değerlerimize yani kültürümüze bağlı olanları muhafazakâr olarak nitelendirebiliriz. Ama bunlara bağlı olmak dünyadaki evrensel değerlere gelişmelere kapalı olmayı, saygılı olmamayı beraberinde getirmiyor. Benim muhafazakârlık anlayışım bu. Her inanca, her ırka saygılı, uluslararası ilkeleri benimseyen kabul eden anlayış.

Y.Y. 6. 1987 yılının en önemli siyasi olaylarından biri 1982 Anayasası ile siyasetçilere getirilen yasakların kalkması için 6 Eylül 1987 günü yapılan referandumdur. TÜSİAD, TÜRK-İŞ gibi kuruluşlar siyasi yasakların kalkması yönünde beyanda bulundular. Siz her hangi bir görüş belirtmediniz. Bunun sebebi mevcut hükümetle ters düşmemek miydi? neler söylersiniz.

A.C. Biz bu konuyla ilgili görüşlerimizi açıkladık ama diğerleri gibi sokağa dökülmedik. “MTO” Milletler Arası Ticaret Odasının Yıllık Kongresinin Türkiye’de yapılmasını sağlamıştık. Binin üzerinde çeşitli ülke delegelerinin katılımıyla İstanbul'da yapıldı. Vehbi Koç'u dünyanın örnek iş adamı seçtirmiştik.

O zamanlar Bankacılık konusunda otoriter bir Brezilyalı Profesör olan Santos başkandı. Kongrenin Türkiye’de yapıldığı dönemde bu referandum meselesi gündemde idi. Ben öncelikle o toplantı da fikrimi söyledim. Olay Demokrasiye geçiş yoludur. Üstelik askeri idare bulu kabul ediyor. Ama gazetelere yeterince yansımamış.

Y.Y 7. TOBB Başkanlarının genel olarak muhafazakar çizgiden geldiğini söyleyebilir miyiz?

A.C. Doğrudur. Çünkü ülkemizde ziraatten, esnafıktan, ticaretten geçilerek sanayileşme başlamış. Türkiye’de gelişme bu şekilde oluşmuş. Daha öncede söylemiştim zanaat, yurt dışıyla ticari irtibat uzun zaman gayri Müslüman vatandaşlarımızın elinde kalmış, Türkler yıllar sonra bu konularda uğraşmaya başlamış. Rejimin teminatı olan bu kesimde (**-Bu gelişmelerde-**) muhafazakar bir yapının hakim olduğunu söyleyebiliriz.

Y.Y 8. TOBB içerisinde sanayi ve tüccar kesimden gelen üyeler yer almakta, yönetime gelmek için bu kesimler arasında bir mücadele olmuş mudur?

A.C. Doğal olarak olmuştur. Özellikle benim başkanlık dönemimde ekonomimiz, sanayileşmemiz Anadolu'ya ve Dünya ya açılırken kesimlerin kendi işlerinin durumu ve rekabeti açısından belirgin mücadeleler olmuştur. Ancak bu açılıma ve gelişmeye mecburduk. Başta İstanbul ve gelişmiş illere göçler sonucu gecekondulaşma, çarpık yapılaşma, işsizliğin artması, sosyal sorunlar gibi çeşitli meselelerin de önlenmesi için sanayinin Anadolu’ya yayılması ekonomimizin güçlenmesi içinde ihracat seferberliği ile dış ülkelere açılmamız gerekiyordu. Buna ben çok inanmıştım. Fakat bazı kulüp üyesi holdingler tarafından çok tenkit edildim. Hatta onların reklam gücü ellerinde olduğu için zaman zaman basın kanalıyla da yıpratmaya çalıştılar. Sektörler arası mücadele hep vardır. Ama Türk tüccarı ve sanayicisi arasında aşırı derecede uç noktalara varan çatışmalar büyük sorunlar yaşanmamıştır.

Y.Y. Sayın Bakanım size sormak istediğim sorular bunlardı. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.